

ИВАН ПЕТКАНОВ
ФРАНЧЕСКО ПЕТРАРКА

chitanka.info

След тежкото, обременено Средновековие в градските среди, а впоследствие и в аристократическите центрове на Италия (на първо време в най-мощното буржоазно, делово и банково средище Флоренция) покарват кълновете на новата пролет — Възраждането. Опитните, материалистично насочени флорентински търговци и банкови среди създават здрава връзка със земните блага и интереси. Изскачат на преден план реалистичните тежнения и прояви на човешката природа страстите и конфликтите, произтичащи от тях. Създава се нова атмосфера. И в нея се озовава Петрарка. Подава се ръка отвъд Средновековието на древните латински автори, чиито постижения са изпълнени със силно обаяние и притегателност. Голяма част от своето време, от своите духовни интереси Петрарка е насочил към латинските автори, към изучаване на Вергилий. Цицерон. Тит Ливий, Сенека и към безупречно овладяване на самия класически латински език. Почти цялото си творчество той създава, воден от този свой интерес към античния свят и е познанията си по латински език. Изключение правят „Канцониере“ сбирка, съдържаща 366 поетични произведения, от които 317 сонета, и „Триумфи“ алегорична и схоластична поема. Петрарка с право се нарича от някои учени и изследователи на литературата баща на хуманизма, тоест на един открито и определено обновен интерес към античния свят с неговите език, литература и изкуство; интерес, който така мощно ще се разгърне през следното столетие, през XV век.

Връхна точка в хуманистичната култура на Петрарка представлява поемата му **Африка** В нея се възпява величието на древния Рим, някогашната италианска слава и величие. Съчиненията **За великите мъже** и **Книги за великите дела** пък представлява възхвала на научните, културни и велики постижения на древния Рим. У Петрарка, вторият велик италианец след Данте, си проправя най-живо път патриотичното чувство. В канцоната **Моя Италия** поетът горчиво оплаква липсата на единство между италианските водачи. **На Италия** е възторжен поздрав на поста, отправен към природните прелести и към славата на неговото отечество. Във връзка е народното въстание, вдигнато от римския трибун Кола Ди Риенцо, Петрарка енергично се опълчва против римските аристократи и се застъпва за допускане на народа до всички граждански служби.

Този хуманизъм, това насочване към древния класически свят се явява в резултат на подчертаната значимост на личността, на индивида, на онова освобождаване от тяснофеодалната опека и от схоластичните рамки на Средновековието, освобождаване, настъпило след дълги борби на еретици, на схоластици като Тома Аквински, на монаси и монахини като Франциск Асизки и Катерина Сиенска, на поети и писатели като Данте, Петрарка и Бокачо. Тъй като Средновековието се отличава на практика и с пълна, официална немара към затрудненията и притесненията на личността, към човешките земни желаниа и изисквания, то новият възраждащ се дух намира естествен свой терен, естествена своя храна и опора в древния, античен свят, дето има обилна литература, в която човешката личност е всецяло и най-пространно застъпена и разглеждана във всички нейни страни и прояви. Ето защо хуманизмът се явява като двойник, като спътник на възраждащия се човешки разум, на онзи голям тласък към обновление на човека и на неговите права — Възраждането. С хуманистични интереси и възпоминания са изпълнени и някои съчинения на Петрарка, чиито заглавия говорят и за навеите на Средновековието, като *За отшелническия живот* и *За монашеското уединение*.

На челно място излиза развълнуваната човешка личност със своите неудържими копнежи за лично утвърждаване. У Петрарка това безспирно дирене, това постоянно безпокойство, този непрестанен стремеж към възход намира най-възвишен израз. Поетът е един от предшестващите на хуманизма, така както е и един от предвестниците на Възраждането е този нов дух, по-близък до човека и до земята. Той показва открито в своето творчество всички онези колебания и стремежи на човека, които досега са били потуляни и потъпквани само заради туй, че са представлявали опасност за спасението на човешката душа. В средните векове официално са били застъпвани предимно връзките на човека с въпросите на задгробното, те са били единствено важни и от значение за човека, останалото е било недостойно за внимание.

И тъй, у Петрарка имаме едно оголване на човешката личност и извеждането ѝ на бял свят такава, каквато е тя с всичките си страни — славни и печални, достойни и недостойни. Поетът възпява

неудържимата, сладостна и чаровна сила на любовното чувство зенит на духовното и земното блаженство — и неутолимата жажда за слава — друго мощно средство за изявяване на личността и за осеняването ѝ с величие и надмощие. В един по-битов план това безпокойство, този копнеж се изразяват ту в дълги странствувания из Европа, ту в усамотявания сред провансалската природа, най-вече край изворите на Воклюз и край поречието на Сорга, е сладък унес или меланхолия и в тревожни мечти.

Петрарка не смята гръцката литература за по-голяма и по-ценна от латинската, но изпитва желание да се запознае с нея и на няколко пъти се е заемал с изучаване на гръцки език. Той пристъпва към хуманизма с по-разширен взор на филолог и на поет, като се запознава с трудовете на видните автори от ранното Средновековие, особено е Августин, богат с нравствени напътвания, както и с големите компилации на средновековните ерудити Йероним, Амвросий, Латанций, Григорий Велики, привличан от тяхната непосредствена хуманност в противовес на студените и сковани схоластици. Появява се вече книжовникът и художникът с вяра в културата и в човешката добродетелност, творецът, бдящ над човешкото си достойнство и разчитащ на свободата на своя човешки дух. Това желание за свободен и искрен разговор с великите люде на миналото, стремеж да се почерпи поука и мъдрост от тях, като се потърси въображаемо убежище далеч от низостите на века, е една от най-ярките и дълбоки прояви на хуманизма на Петрарка...

Франческо Петрарка е роден в Арецо, град в Тоскана, от родители флорентинци, през 1304 г., и умира през 1374 г. Баща му Петрако, юрист, се преселва с цялото си домочadie в Авиньон — Франция, известен в историята на (анодна Европа като седалище на папите по онова време. И тъй, малкият Франческо, едва седемгодишен, напуска родната си страна, но за щастие недалеч от Авиньон се е установил и един тоскански учител, при когото баща му го дава да се учи. Баща му мисли, че няма по-хубава наука от юриспруденцията, и изпраща по-сетне сина си в един от най-известните университети, в Монпелие — Южна Франция. На 16-годишна възраст Франческо се прехвърля в университета в Болоня. Той има радостта да слуша лекциите на известния поет, представител на „Сладкия нов стил“,

Чино да Пистоя, с когото е в тясно приятелство, завързва приятелски отношения и е Джакомо Колона, известен римски благородник. Родителите на Петрарка умират и той е принуден да се върне в Авиньон, за да си намери някоя служба. Поетът е един многообещаващ младеж, очите му искрят от младост, а сърцето му е изпълнено с поезия. С особена грижа заляга той за своята външност. Винаги е елегантно облечен, с къдрави коси, които понякога прикриват изгорялото му или опарено от горещото желязо при къдренето чело. Вместо да се нарече Франческо Петрако, той избира по-благозвучното име Петрарка. Един такъв младеж естествено притегля към себе си погледите на нежния пол. Ето че среща един ден — на 6 април 1327 г. — в църквата „Св. Клара“ в Авиньон онази, която, както Беатриче за Данте, ще бъде не жената на неговия живот, а на неговата душа, на неговата поезия — Лаура. Любовта към Лаура не се е реализирала никога в действителността, тя е съществувала и се е разраствала изключително като блян и силно желание. Затова пък тя е могла да изтрае толкова дълги години и да служи за все по-мощно и непресъхващо вдъхновение на поета. Петрарка е имал само редки случаи през това време да зърне Лаура. Но тя се е превърнала в поетичен символ, породили е творби е широк и разнообразен психологически опит не само из областта на любовните мотиви (известен брой стихотворения са посветени на граждански, етични и религиозни теми). Между двамата съществува любов от разстояние, за да не би да се материализира и пресъхне, да се поквари и похаби. Лаура, както е известно, се омъжва и умира 21 години по-късно — на 26 април 1348 г., но бива дълго време възпявана от поета и след нейната смърт. Поезията на Петрарка има за предмет не толкова красотата, която го привлича, а как действа тя върху него. Начинът, по който въздейства тази любов, съставлява дългата и вълнуваща история на неговата поезия.

Възпяваната любов е съпътствувана с постоянно незадоволено желание, продължило и след смъртта на жената. Понякога, изглежда, като че ли поетът се примирява и свиква с това желание и това влечение, друг път пък страстта се възбужда жестоко и го кара да търси жената и да съжالياва за миналото време, през което той не е намерил никаква утеха. След смъртта на Лаура любовта се пренася сред небесните висини, добива все по-отчетлив духовен характер.

Лаура е все така много красива, дори по-благосклонна към поета и той ридае за загубеното щастие, особено като има пред вид суровата действителност — смъртта и суетата на живота. Цялата тази гама от любовни трепети и вълнения е съпроводена от разкаяния, изповеди, моления. Трябва да се отбележи, че в поетичния стил на Петрарка присъствуват античната култура, антични езикови и изразни средства. При прехода от стария обществен строй към новия личността на поета се чувства самотна. Душевният мир на Петрарка с неговата дълбока сърцераздираща лична драма се проявява и очертава с особена сила и покъртителна екзистенциална жажда чрез нежния образ на Лаура признак на неутолим копнеж. Лаура го привлича, събира в себе си и сублимира онези нравствени красоти, които разпадащото се общество не може да даде. Природата, и тя със своето деликатно присъствие, е съзвучна е този усамотен мир. Елементи от пейзажа са едва загатнати, леко докосвани, сякаш за да не внесат тон на смущение в дълбоката тишина, която цари и душата на поета: „чиста вода“, „дивни гори“, „усамотено голо поле“, „високи планини“, „извор“, „бряг“, „зелена трева“, „далечно селище“, „вежлив клон“. Внимателното и неусетно споменати, обещаващи по този начин убежище и успокоение на постоянните трепети на разтревоженото и изморено сърце. Поетът брани страстно и открито любимата си, твърдейки, че тя е „светлина от божествената светлина“, „огледало на непорочност“, като добавя, че нищо от нея не е смъртно, че всичко е вечно и безсмъртно. Той обичал не плътта, а безсмъртната душа на Лаура. Земната слава е също тъй греховна и суетна, но той не може да се откаже от нея. Размишления и опасения, които разкриват дълбокия драматизъм, острия конфликт между аскетичното наследство от миналите векове и неудържимата сила и привлекателност на земните страсти и чувства, погълнали цялото му същество. (Нека да припомним в този ред на мисли, че Петрарка не е бил женен и че през 1337 г. и съответно през 1343 г. му се раждат две извънбрачни рожби — Джовани и любимата му дъщеря Франческа.) Традиционната култура с ударението ѝ, поставено на отвъдземното, силно притиска жизнените изблици на духа на поета, който се бори, здраво обвързан в тях, с цялото си сърце и цялата си душа, озарен и окрилян от тяхната топлина и от техния блясък:

„— Колко съм злочест! Значи, без да зная, с две вериги съм обвързан?“ — отвърща поетът на Августин (Блажени Августин) в знаменития диалог между двамата, писан на латински и озаглавен „Secretum“, **Моята тайна** — най-ценният документ, написан от Петрарка на латински език, който ни помага да вникнем в духа на поета. Драматичната борба на Петрарка е съвсем ясно отразена там от самия него.

„— Да — подема Августин, — и ти трябваше да знаеш това по-добре от мене. За съжаление тези вериги ти се струваха украшение и ти се хвана за тяхната красота! И ако се изразим образно, ти си затворник, който чувствава задоволство да гледа белезниците си и не усеща, че го стискат. Горкият! Ти си обвързан с тях, а се хвалиш и си доволен.

— Кои са тези вериги? — запитва Франческо.

— Любов и слава — му отвърща Августин.

Ф. — Добри боже, това ли наричаш вериги? От тях искаш да освободиш душата ми!

А. — Бих искал; но много не се надявам... те ти харесват и ти навреждат, заблуждавайки те под булото на нещо добро...

Ф. — Какво зло съм сторил, та да загубя това, което ми е най-скъпо? Какво съм сторил, та ти искаш да потопиш в безбрежен мрак най-светлата част от духа ми?“

И по-нататък:

„А. — Да, предмет на тези разсъждения е една смъртна жена, за която, казвам го със съжаление, си изразходвал по-голяма част от живота си. Не мога да разбера как един такъв силен интелект като твоя е могъл да прекара толкова време в състояние на такава странна лудост!...“

Напразно е това боричкане между едната и другата стихия, между средновековната и ренесансовата. Поетът е дал сърцето си на последната. Това състояние е изповядано в един прочут стих: „Виждам по-хубавото, но за по-лошото се улавям!“ По-хубавото — в съгласие с аскетичния морал, по-лошото — удовлетворяване на личните страсти. Поетът се движи из най-пусти поля; за да остане далеч от хората, той гледа внимателно да крачи настрани от техните стъпки; няма друго

средство, за да прикрие от хорския поглед чувството, което гори у него. Само природата знае какъв е всъщност неговият живот, който остава скрит от людско око. Но любовта е с него, тя е скрита вътре в душата му. Терзае го и денем, и нощем. Вечерната тишина служи за великолепен сценарий на безпокойството на поета, който изпитва страх пред настъпващото мнимо успокоение на нощта, когато ще трябва да остане посред нея съвсем сам със себе си.

Това раздвоение у Петрарка между жизнелюбие и жизнеотрицание създава у него постоянно чувство на недоволство, на униние, на печал, чувство на бягство от света и на странене от деятелни занимания, едно състояние на душевна апатия, скука и неопределеност. Петрарка — за разлика от героичната и несломима натура на Данте — притежава нежна, постоянно колеблива природа, така трогателно люшкана от вълните на времето.

Със своя **Канцониере** Петрарка проправя новите пътища не само на италианската, но и на европейската лирика; е тях любовното чувство и жаждата за слава — те за основни тежнениия и изяви на човешката личност добиват гражданственост и образуват нов влог в историята на общочовешката култура.

Стиховете в **Канцониере** изобилствуват със съзвучия и ако под поезия трябва да се разбира музикално и фантастично преобразуване и сублимиране на действителността, малко творби в историята на европейската поезия биха съперничили на тази поема. Превъзнесен от опиянение, поетът създава задушевни, трогателни песни. Особената чувствителност както към радостта, тъй и към тъгата, бързото и неусетно преминаване от едната към другата довеждат до изненадващи лирични ефекти. Тези срещи и стълкновения между тези два цвята, така мъдро сплетени и съпоставяни и дълбоко почувствувани, раждат най-очарователна и пленителна поезия. Такива са например канционите: „Свежи, сладки бисерни води“, „От блян на блян, от хълм на хълм...“, където поетът присъствува с цялата си душа, скръбна и радостна, въображението — с цялото си вълшебство, природата — със своите дървета и цветя, със своите долини и реки, със своите планини и хълмове. За известно време той силно желае Лаура, понякога това желание е дори сензуално, но възпряло от резервираността на Лаура, то се превръща в духовно, в превъзнасяне на душата пред красотата.

Възприето е *Канцониере* да се разделя на две части — първата преди смъртта, а втората след смъртта на Лаура. Религиозното чувство навлиза повече във втората част на стихосбирката, тоест след смъртта на Лаура, когато авторът дава израз на копнежа си да напусне „този земен затвор“ и да се срещне лице в лице с бога и, разбира се, също тъй с Лаура, подобно на Данте с Беатриче в *Рай*. Това чувство намира пълното си посвещение в песента *Хубава Дево*, с която завършва *Канцониере*.

Въпреки признанието му, че „това, което на света се нрави, е кратък сън“, суетата за Петрарка е тъй мила, че гали цялото му същество. Малко писатели са чувствували така силно нуждата да говорят за себе си. Амбицията и желанието за слава са неразривно свързани със същността на живота на Петрарка. Поетът обича да припомня за себе си уж с чувство на „скромност“. А с какви ловки маневри той успява да се добере до ожидания лавров венец. Чрез приятели и влиятелни личности в един и същ ден получава покана за лаврово увенчаване на поет както от Римския сенат, така и от Сорбоната в Париж.

В края на живота си Петрарка се прехвърля окончателно в Италия, отначало във Венеция, а последните четири години прекарва в Аркуа, селце до Падуа, в пълно уединение под грижите на дъщеря си Франческа, откъснат от света.

Известни стилни комбинации и изкусни словесни съчетания и съзвучия, известна гальовна фразеология, стихове, изпълнени било с прекалени въздишки, било с хвалебствия, повтаряни и подражават/ до втръсване през следващите векове в Италия или извън нея, създават тъй наречения петраркизъм в историята на литературата. Големият Петрарка обаче си остава неподражаем с богатството и разнообразието на душевните отсенки и с мелодичността на най-нежните и вгълбени трепети на човешкото сърце. Новата епоха, епохата на Петрарка, впива вече очи предимно в човечността на чувствата и страстите. Трескавият характер на толкова изповеди, душевни безпокойства, необясними смущения говорят за отмирането на едно и турено общество, лишено от вяра в живота и в нравствените устои.

Плоф. Иван Петканов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.